

95 jaar Volksuniversiteit Hengelo e.o.

Toegankelijk onderwijs
voor alle rangen en standen

www.volksuniversiteit-hengelo.nl (074) 852 55 25

In dit magazine van ROC van Twente presenteert de Volksuniversiteit Hengelo het programma voor het voorjaar 2016. Een cursusaanbod met klassieke onderwerpen naast titels die de nieuwsgierigheid prikkelen. Wat te denken van 'isma-kogie', 'gezondheid en filosofie' of 'lifepanning'. We bouwen voort op een rijke traditie. Het is 95 jaar geleden dat Hengelo zijn Volksuniversiteit kreeg. Reden voor een terugblik.

Volksuniversiteiten in Nederland

Het klinkt ons vandaag de dag bekend in de oren, maar ook in de tweede helft van de negentiende eeuw maakte men zich in wetenschappelijke kringen al zorgen over een 'verborgen tweedeling in de maatschappij' ten gevolge van de stormachtige ontwikkelingen op het gebied van wetenschap en techniek. Nieuw verworven kennis zou ten dienste moeten komen van de gehele samenleving, vonden sommigen. Bijvoorbeeld door middel van 'universitair' onderwijs, zonder druk van examens, louter gericht op kennisoverdracht aan het volk. Andere landen waren ons hierin al voorgegaan en het zou tot 1913 duren alvorens in Amsterdam de eerste Volksuniversiteit werd opgericht. Onder het motto 'voor alle klassen een weg tot meer algemeene ontwikkeling en een hogere beschaving',

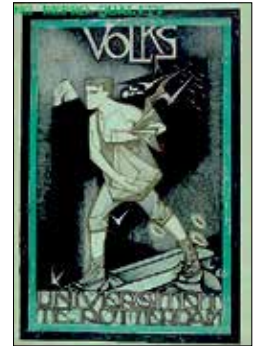
begon voor het instituut Volksuniversiteit een opvallende bloeiperiode. In 1918 telde ons land al dertien plaatselijke vestigingen. Hengelo zou zich voegen onder de tien Volksuniversiteiten die er tot aan de Tweede Wereldoorlog nog bijkwamen.

Een Volksuniversiteit voor Hengelo

Hengelo kende een goede voedingsbodem voor initiatieven op het gebied van volkswontwikkeling. De fabrikanten, en dan met name de familie Stork, hadden op dit terrein een reputatie. De nationale overheid hield zich er niet of nauwelijks mee bezig. Op 1 oktober 1920 nodigde het

bestuur van de Hengelosche Vereeniging voor Wetenschappelijke Voordrachten het gemeentebestuur dan ook uit voor de oprichtersvergadering van een Volksuniversiteit in Hengelo. Eerder dat jaar waren de meeste besturen van plaatselijke verenigingen die actief waren op het gebied van de verhoging van de algemene volkswontwikkeling het erover eens, dat er een commissie moest worden benoemd om de stichting van een Volksuniversiteit voor te bereiden. Dat de katholieke en protestants-rechtzinnige arbeidersorganisaties de uitnodiging naast zich neerlegden, past in het beeld van het sterk verzuilde

Nederland van die jaren. Het werd een 'zware' commissie, onder voorzitterschap van C.T. Stork DWzn., kleinzoon van de grondlegger van de gelijknamige machinefabriek, met als commissielid o.a. mevrouw Verkade-Van Wulfften Palthe, fabrikantendochter en eerste echtgenote van toneelcoryfee Eduard Verkade. Ook Dr. L. van Oss, directeur van de enkele jaren daarvoor opgerichte Gemeentelijke HBS, overigens ook een Stork-initiatief, maakte er deel van uit. De commissie produceerde een degelijk advies en verzocht de gemeente om een jaarlijkse subsidie van 500 gulden vanaf 1 januari 1921.

De aanvraag werd binnen een tijdsbestek van drie weken gehonoreerd en met dezelfde voortvarendheid werd het eerste jaarprogramma samengesteld. Het cursusjaar 1920-1921 kende een vliegende start. Uitgangspunt voor het te verzorgen onderwijs was de toegankelijkheid ervan voor alle rangen en standen. Van de docenten werd verwacht dat zij zich bij hun onderwijs zouden onthouden van het propageren van een bepaalde maatschappijvisie.

Bevordering van de algemene ontwikkeling van de deelnemers stond voorop, waarbij zoveel mogelijk zou worden aangesloten op het onderwijs van de lagere school. De commissie keurde bij voorbaat elke poging af om van 'hoorders' geleerden te maken. Ook werd gerefereerd aan de plaatselijke situatie, waar verreweg het merendeel van de bevolking behoorde tot de arbeidersstand. Het was daarom belangrijk om de besturen van de plaatselijke arbeidersverenigingen voor het initiatief te winnen en te komen tot een bundeling van alle plaatselijke initiatieven die zich richtten op de verhoging van de algemene volkswontwikkeling. De toekomstige secretaris zou, zo betoogde men, zelfs leiding kunnen geven aan het plaatselijke intellectuele leven. Naast cursussen zouden ook losse voordrachten worden georganiseerd. De zgn. A-cursussen konden

worden gevolgd met lagere school als vooropleiding, terwijl voor de B-cursussen een vooropleiding op minimaal Mulo-niveau gewenst was. Een model dat door alle Volksuniversiteiten in Nederland werd gehanteerd. Het toekomstige cursusprogramma was in het subsidieverzoek al tamelijk gedetailleerd ingevuld. Zo dienden er cursussen op het gebied van de staatshuishoudkunde en de staatsinrichting, over de bouw, de organisatie van het menselijk lichaam en over letterkunde en kunst te worden gegeven. In Hengelo zou dit alles plaatsvinden in lokalen van de HBS, gevestigd in de fabriekschool van Stork, en het gemeentelijk gymnasium aan de B.P. Hofstedestraat. Ook kwamen het VIOS-gebouw aan de Beekstraat en het 'Vereenigingsgebouw' van Stork in aanmerking.

Het eerste cursusjaar

Het eerste cursusjaar 1920-1921 beperkte zich tot 5 cursussen. Dr. P.C. Borst, directeur van het Algemeene Ziekenhuis verzorgde een cursus over het menselijk lichaam ('Over het eigen lichaam weten de mensen in de regel al heel weinig...'). Dr. H. Beth, directeur van de Almelose HBS, nam de natuurkunde voor zijn rekening ('Wat hebben voorts niet velen totaal averechtsche denkbeelden

over de natuurkunde...') en Dr. P. Endt, leraar aan de plaatselijke HBS doceerde staatsinrichting ('Ook omtrent onze Staatsinrichting heerscht nog veel onkunde...'). D. Hannema, bekend vanwege het feit dat hij Van Meegerens vervalsingen van Vermeer voor echt aanzag, gaf een inleiding over Hollandse schilderkunst en H. Poort, letterkundige te Groningen, een inleiding over moderne Nederlandse literatuur.

'Het begrip der groote massa'

Nadat de gemeenteraad in 1922 had ingestemd met een subsidieverhoging wegens uitbreiding van het aantal cursussen en voordrachten, klonk er reeds in 1924 gemor in de raadszaal. Tal van lezingen van de Volksuniversiteit zouden het begrip der grote massa te boven gaan. Men verwachtte dat vereenvoudiging van het programma de doelstellingen van de Volksuniversiteit ten goede zou komen en bovendien kostenbesparingen zou opleveren. Vijf jaar later klonken dezelfde geluiden in de raadscommissie: 'de cursussen van de VU gaan voor een groot deel van de arbeiders te hoog'. Men verwacht een andere programmering. In zijn reactie liet het bestuur van de Volksuniversiteit weten dat een groot deel van haar programma wel degelijk gericht was op een breed publiek. Men hield rekening met alle lagen van de lokale bevolking en met sprekers als F. van der Goes van Naters, A.M. de Jong en Ds. Horreus de Haas dacht men ook de (socialistische) arbeiders voor zich te kun-

nen winnen. 'Een merkwaardig verschijnsel is het wel dat ook in deze cursussen maar weinig arbeiders kwamen', moest het VU-bestuur in haar reactie echter erkennen. De brochure voor het cursusjaar 1929-1930 vermeldde een cursus over de grondslagen van ons economisch leven, een oudercursus, een literatuurcursus, een leergang magnetisme en elektriciteit, de cursus 'Het nieuwe Europa', vier avonden Moderne Ierse en Engelse literatuur en vijf avonden over wereldgodsdiensten. Betwijfeld mag worden of daarmee in voldoende mate tegemoet werd gekomen aan de bezwaren die de gemeenteraad eerder dat jaar had geuit. In 1938 stopte de gemeente Hengelo de subsidiëring. Niet vanwege verschillen van inzicht over het cursusprogramma, maar omdat de gemeente tot de armste van Nederland was gaan behoren. 'De verheffing van de arbeidersklasse', het blijft een lastig onderwerp. Na 95 jaar is de Hengelose Volksuniversiteit met in het rijkgeschakeerde aanbod o.a. de cursussen lifeplanning, omgaan met geld en I-pad/smartphone, misschien wel op de goede weg.

En toen...

Het werd hard werken voor de Hengelose VU toen de subsidie werd ingetrokken. Verdrietig, maar ook goed, want de VU leerde hoe het moet: op eigen benen staan. Dat ging met vallen en opstaan. Ondanks de eerste stappen op weg naar professionalisering werd steeds duidelijker dat het goed zou zijn steun te zoeken bij een grotere instelling. De onderwijsfusies kwamen er aan en de kleine VU leek geen schijn van kans te maken tegen het verwachte onderwijsgeweld. Aan de Looweg bood het toenmalige Focus, Centrum voor Volwasseneneducatie, uitkomst. Fusie na fusie volgde, onstuimige jaren, die de VU gelukkig niet konden deren. Toen ROC van Twente uit de laatste fusie ontstond, zochten de Volksuniversiteiten van Almelo en Hengelo naar afstemming. Sinds 2010 zijn de afspraken in een samenwerkingscontract tussen ROC en VU vastgelegd. Tot in hun tenen gemotiveerde docenten komen vaak jarenlang na hun dagelijks werk naar de Volksuniversiteit, omdat het heerlijk is om met mensen te werken die van alles willen leren. Dat geeft een bepaalde sfeer, lage drempels en inspireert. En zo kan het gebeuren dat die goede oude VU ook na 95 jaar springlevend is!

Hans van den Broek, docent Engels / cultuurwetenschapper

Nieuws, leuke informatie?

Volg vuvantwente

